

Iets over Blauwe Reigers

Fred Hopman

Inleiding

De vogelaars die ook de status van ouder en/of recreant hebben zullen ongetwijfeld wel een keer de Spaarnwouder informatieboerderij "Zorgvrij" hebben aangedaan. Van half februari tot half juni 1998 was er een tentoonstelling over de Blauwe Reiger, die grotendeels was samengesteld uit de boeiende gegevens van de blauwe-reigerdeskundige A. Blok, die deze soort vele jaren intensief bestudeerd heeft. In dit stuk staan behalve de telgegevens van de afgelopen jaren ook enkele facetten van het reigergedrag die op deze tentoonstelling belicht werden.

Enkele facetten van het gedrag

Bij een groot aantal vogelliefhebbers is het bekend dat Blauwe Reigers vroege broeders zijn; eind-januari zijn er al vogels waar te nemen bij de diverse kolonies. In Amsterdam komen de vogels al in november kijken. In het begin enkel rond zonsopgang, maar naarmate de tijd verstrijkt en de temperatuur stijgt wordt meer tijd in de kolonie doorgebracht en begint de paarvorming. Een haiku over dit gedrag uit de bundel "Het voorjaar komt pas later" luidt als volgt:

Eén zachte ochtend;
reigers vliegen met takken
naar kale bomen.

Half februari kunnen de reigers al op eieren zitten. De meeste reiger-nesten worden in hoge bomen gebouwd. Op zich is dit een veilige plaats tegen menselijke bemoeienis gebleken, maar er is een aantal flinke nadelen aan verbonden:

- arctische temperaturen en enorme afkoeling
- kans op ongevallen voor ouders en jongen bij territoriale conflicten en slecht weer
- beperkt aanbod van geschikte broedplaatsen

Nu zijn Blauwe Reigers zeer goed in staat zich aan te passen aan nieuwe situaties en sinds ze in 1963 een beschermde status genieten lijkt er een voorzichtige trend tot grondbroeden waar te nemen.

Reigers zijn voor het grootste deel van het jaar solitaire vogels die maar weinig met soortgenoten te maken willen hebben. In het broedseizoen moet dit (voor de reiger normale) gedrag dus volledig om; agressie moet worden omgevormd tot aantrekkelijk gedrag. De kolonie is in deze tijd één grote huwelijksmarkt. In deze tijd is vaak het dichtklappen van de snavels te horen; mannetjes maken "snapbewegingen" naar ongepaarde vrouwtjes. Deze bewegingen lijken op een normale aanval maar zijn van het vrouwtje af gericht en eindigen met een luide klap van de snavel. De hals is hierbij gestrekt en is bedoeld om de vrouwtjes te lokken en te laten zien dat een geschikte nestplaats beschikbaar is. Na de eerste kennismaking is het verzamelen van takken een manier om een nest te bouwen en de paarband te verstevigen. Onder verzamelen moet worden verstaan rapen, afbreken en het stelen van takken uit andere nesten. Bij het ritueel van het aanbieden van takken van mannetjes aan vrouwtjes is een begroeting een vast onderdeel. De dieren raken meer en meer met elkaar vertrouwd en herkennen elkaar steeds sneller. De paartjes moeten permanent hun nest bewaken tegen takkenrovers en krakers, dus één van de echtelieden zit altijd op het nest, waarin vier à vijf eieren gelegd worden.

De legsels worden kleiner naarmate het seizoen vordert. De eieren worden om de dag gelegd en meteen bebroed, zodat de jongen op verschillende tijdstippen ter wereld komen. Voordeel van dit gedrag is dat bij onvoldoende aanbod van voedsel de oudste jongen overleven. Meestal worden er van een legsel van vijf eieren twee tot drie jongen groot. Jonge reigers groeien zeer snel en zijn binnen een week drie maal zo zwaar als bij de geboorte. Ouders die met voedsel aan komen vliegen worden met luid gekekker en vleugelgeklapper begroet, bij de snavel gegrepen en zo aangezet tot het opraken van voedsel. Tijdens de eetgevechten gebeurt het meer dan eens dat een jong uit het nest valt. Als dit jong er niet in slaagt in het nest terug te klimmen wordt het niet meer gevoerd en zal sterven. Het nest wordt de eerste drie weken beurtelings door één van de oudervogels bewaakt. Hierna gaan beide ouders op jacht, de jongen hebben ieder een halve kilo voedsel per dag nodig en één ouder zou niet in staat zijn deze hoeveelheden aan te slepen. Jongen van drie weken zijn nog niet in staat zich goed te verdedigen en kunnen in deze periode gedood worden door een ongepaard mannetje dat het nest probeert te kraken.

Jonge reigers komen in een harde wereld terecht, vaak worden ze van foerageerplekken verdreven en hebben ze moeite een geschikte eigen stek te vinden. Het stedelijk gebied bleek voor een aantal exemplaren een acceptabel biotoop te zijn waarin ze kans zien hun 300 tot 400 gram dierlijk voedsel dagelijks bij elkaar te scharrelen. Iedereen kent de voorbeelden van reigers die vijvers leeghalen, naast sportvissers staan te wachten en op daken van patat- en viskramen wachten op de nodige snacks. In de landelijke hoofdstad zijn exemplaren die Artis tot hun territorium gemaakt hebben, er zijn er die wachten tot de kroeg sluit of tot ze de keuken van enkele vogelliefhebbers in kunnen om hun klaarge-

zette maaltijd te nuttigen. In deze gevallen lijkt de Blauwe Reiger in geen enkel opzicht meer op de schuwe moerasbewoner van voor 1963, terwijl het toch om dezelfde wilde diersoort gaat. Een wilde diersoort die weet te overleven en zich aanpast aan nieuwe situaties.

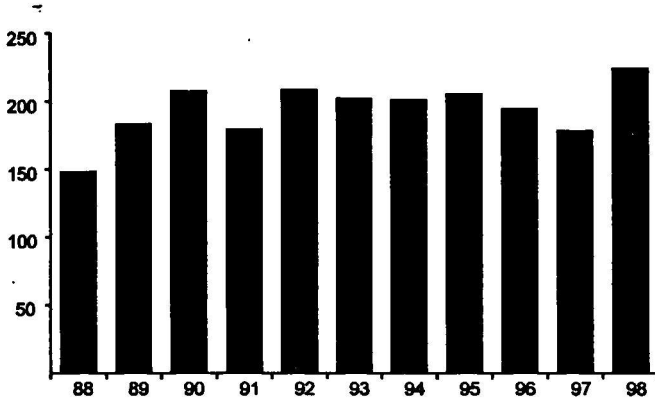
Broedgevallen in Zuid-Kennemerland

Evenals in voorgaande jaren werden de kolonies in de regio in de gaten gehouden door André Klaassen, Evert van Huijssteeden, Guido van Leeuwen, mevrouw van Goor, Peter de Jong, Piet van Vliet en Ron Dam. De kolonies die op zeer korte afstand van elkaar liggen (bijvoorbeeld Berkenrode en Kennemerduin) zijn als één kolonie beschouwd. De resultaten van de tellingen ziet u in tabel 1. Het nieuwe atlasproject van SOVON bewees zijn nut al door de ontdekking van een kleine kolonie in dennenbomen op de Algemene Begraafplaats aan de Vergierdeweg in Haarlem-Noord door Evert van Huijssteeden en Marianne Willems. De nesten waren dusdanig groot dat deze kolonie al enige jaren in gebruik moet zijn. In de kolonie van de Buitenliede werd een Buizerd broedend aangetroffen en broedde een Nijlgans in een holle boom. Peter de Jong ontdekte in De Batterij bij Halfweg een groot nest. Mogelijk dat daar ook een Blauwe Reiger heeft gebroed.

Tabel 1. Resultaten van de blauwe-reigertellingen in Zuid-Kennemerland in 1996, 1997 en 1998.

Kolonie	1996	1997	1998
Reigersbosch Bennebroek	30	24	28
Alg.Begr.pl. Haarlem-N.	?	?	5
Buitenliede Haarlem	29	25	34
Deelplan Houtrak H'liede	3	3	3
Kennemerduin Heemstede	54	56	65
Hoofddorpse Bos Hoofddorp	6	7	18
Waterland/Meervliet Velsen	72	66	71
De Batterij Halfweg	?	?	1?

Het aantal paar kan van jaar tot jaar sterk verschillen; strenge winters bijvoorbeeld zijn een factor van betekenis (Van Huijssteeden, 1990). De laatste tien jaar schommelde het aantal reigerpaar in Zuid-Kennemerland tussen ongeveer 150 en 210, gemiddeld waren er zo'n 195 paar reigers te vinden. Deze getallen zijn weergegeven in grafiek 1. 1998 komt hier ruim bovenuit met 224 paar. Een topjaar dus.

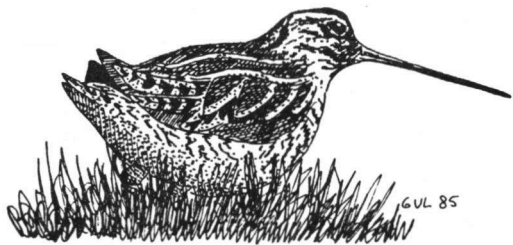
Aantalsverloop van Blauwe Reigers in Zuid-Kennemerland vanaf 1988 tot en met 1998.

Met dank aan de tellers die dit overzicht mogelijk maakten.

Literatuur

- Huijssteeden, E. van, 1990. Blauwe Reigers in Zuid-Kennemerland. Aantalsontwikkelingen 1983-1989. Fitis 26(1): 34-43.

Fred Hopman, Stephensonplein 7, 1972 RP IJmuiden

Watersnip. Guido van Leeuwen.